

Yhdistyneet kansakunnat

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus

19.10.2010

editoimaton versio

CEDAW-komitea

47. istunto

4.–22.10.2010

Yleissuositus nro. 27 koskien ikääntyviä naisia ja heidän ihmisoikeuksiensa suojelua

Johdanto

1. Naisten syrjinnän poistamista koskeva CEDAW-komitea (jäljempänä ”komitea”), joka on huolissaan moninaisista iäkkäiden naisten kokemista syrjinnän muodoista ja siitä, että iäkkäiden naisten oikeuksiin ei kiinnitetä järjestelmällisesti huomiota sopimuspuolten raporteissa, päätti 47. istunnossaan Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (”yleissopimus”) 21 artiklan nojalla hyväksyä yleissuositukset koskien iäkkäitä naisia ja heidän ihmisoikeuksiaan.
2. Päätöksessään no 26/III komitea tunnusti, että yleissopimus ”on tärkeä väline, jonka avulla voidaan kiinnittää huomiota nimenomaan iäkkäiden naisten ihmisoikeuksiin”. Yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan yleissuositus no 25, joka koskee väliaikaisia toimia (E/CN.6/2004/CRP.3, liite 1) tunnustaa myös, että ikä on yksi niistä syistä, joiden perusteella naiset kärsivät moninaisista syrjinnän muodoista. Komitea tunnustaa erityisesti iän ja sukupuolen mukaan eriytettyjen tilastotietojen tarpeen keinona arvioida iäkkäiden naisten tilannetta paremmin.
3. Komitea vahvistaa aiemmat iäkkäiden naisten oikeuksia koskevat sitoumukset, jotka on kirjattu muun muassa ikääntymistä koskevaan kansainväliseen toimintasuunnitelmaan (Vienna International Plan of Action on Ageing), Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan (Beijing Declaration and Platform for Action), Yhdistyneiden kansakuntien ikääntyneitä ihmisiä koskeviin periaatteisiin (United Nations Principles for Older Persons) (yleisistunnon päätöslauselman 46/91 liite), Kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelmaan (Programme of Action of the International Conference on Population and Development), Madridin kansainväliseen ikääntymistä koskevaan toimintaohjelmaan vuodelta 2002 (Mad-

rid International Plan of Action on Ageing), vuoden 1995 taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevän komitean (Committee on Economic, Social and Cultural Rights) yleiskommenttiin no 6 koskien iäkkäiden ihmisten taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia ja yleiskommenttiin no 19 koskien oikeutta sosiaaliturvaan.

Tausta

4. YK:n tämän hetken arvioiden mukaan tulevien 36 vuoden aikana maailmassa tulee olemaan enemmän yli 60-vuotiaita kuin alle 15-vuotiaita. Vuonna 2050 iäkkäiden määräksi arvioidaan 2 miljardia eli 22 prosenttia maailman koko väestöstä, mikä on ennennäkemätön väestömäärän kaksinkertaistuminen nykyisestä yli 60-vuotiaiden 11 prosentin osuudesta.
5. Ikääntymisen sukupuolittuneisuudesta käy ilmi, että naiset elävät yleensä miehiä kauemmin ja että ikääntyneistä naiset asuvat miehiä useammin yksin. Jokaista sataa yli 60-vuotiasta naista kohti on 83 miestä; jokaista 100 yli 80-vuotiasta naista kohti on vain 59 miestä. Lisäksi YK:n taloudellisten ja sosiaalisten asioiden osaston tilastot paljastavat, että 80 prosenttia yli 60-vuotiasta miehistä on naimisissa, kun vastaava osuus naisten keskuudessa on vain 48 prosenttia.
6. Tätä ennennäkemätöntä demografista ikääntymistä, joka johtuu elintason ja perusterveydenhuoltojärjestelmien parantumisesta samoin kuin syntyvyyden laskusta ja pitkäikäisyyden lisääntymisestä, voidaan pitää kehityspyrkimysten onnistumisen osoituksena ja se tulee jatkumaan, mikä merkitsee, että 2000-luvun ensimmäinen vuosisata on ikääntymisen vuosisata. Väestörakenteen muutoksilla on syvällisiä ihmisoikeudellisia vaikutuksia ja ne lisäävät kiireellistä tarvetta käsitellä ikääntyneiden naisten kokemaa syrjintää kokonaisvaltaisemmin ja systemaattisemmin tämän yleissopimuksen avulla.
7. Kysymys ikääntymisestä koskee sekä kehittyneitä että kehitysmaita. Ikääntyvien lukumäärän odotetaan kasvavan kehitysmaissa vuoden 2010 8 prosentista 20 prosenttiin vuoteen 2050 mennessä samalla kun lasten määrän ennustetaan laskevan 29 prosentista 20 prosenttiin. Vähemmän kehittyneissä maissa elävien ikääntyneiden naisten määrä tulee kasvamaan 600 miljoonalla vuodesta 2010 vuoteen 2050. Tämä demografinen muutos asettaa kehitysmaille suuren haasteen. Yhteiskunnan ikääntyminen on myös vakiintunut kehityssuunta ja merkittävä piirre suurimmassa osassa kehittyneistä maista.
8. Ikääntyneet naiset eivät ole homogeeninen ryhmä. Heillä on hyvin moninaisia kokemuksia, tietoja, kykyjä ja taitoja. Heidän taloudellinen ja sosiaalinen tilanteensa riippuu kuitenkin joukosta demografisia, poliittisia, ympäristöä koskevia, kulttuurisia, työllisyyteen liittyviä, yksilöllisiä ja perhettä koskevia tekijöitä. Ikääntyneiden naisten vaikutus julkiseen ja yksityiseen elämään yhteiskunnassa yhteisöjensä johtajina, yrittäjinä, hoivaajina, neuvonantajina, välittäjinä ja monissa muissa rooleissa on korvaamaton.

Suosituksen tarkoitus ja tavoitteet

9. Tässä ikääntyneitä naisia koskevassa yleissuosituksessa ja heidän oikeuksiensa tunnustamisessa käsitellään yleissopimuksen kaikkien artiklojen ja ikääntymisen välistä suhdetta. Siinä tuodaan esille useita syrjinnän muotoja, joita naiset ikääntyessään kohtaavat, luonnostellaan valtion yleissopimuksen osapuolena omaksumia velvoitteita arvokkaan ikääntymisen ja ikääntyvien naisten oikeuksien näkökulmasta, ja käsitellään suosituksia politiikaksi, joiden

avulla vastaukset ikääntyvien naisten huoliin saatettaisiin osaksi kansallisia strategioita, kehitysalotteita ja positiivisia erityistoimia, niin että ikääntyvät naiset voivat osallistua täysimääräisesti ilman syrjintää ja tasa-arvoisesti miesten rinnalla.

10. Yleissuosituksessa annetaan sopimusvaltioille myös ohjeita siitä, miten ikääntyvien naisten tilanne sisällytetään yleissopimuksen raportointikäytäntöön. Kaiken ikääntyviin naisiin kohdistuvan syrjinnän poistaminen onnistuu vain siten, että heidän ihmisarvoaan, oikeuttaan koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuttaan kunnioitetaan ja suojellaan.

Ikääntyneet naiset ja syrjintä: Erityisiä huolenaiheita

11. Korkeaan ikään liittyvää syrjintää kokevat sekä miehet että naiset, mutta ikääntyvät naiset kokevat vanhenemisen eri tavalla. Heidän elinkaarensa eri vaiheissa kokeman sukupuolten eriarvoisuuden vaikutus voimistuu vanhuudessa ja perustuu usein syvään juurtuneisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin normeihin. Ikääntyvien naisten kokema syrjintä on usein seurausta voimavarojen epäoikeudenmukaisesta jaosta, huonosta kohtelusta, välinpitämättömyydestä ja rajoitetusta pääsystä peruspalveluihin.
12. Ikääntyviin naisiin kohdistuvan syrjinnän konkreettiset muodot saattavat vaihdella huomattavasti erilaisissa sosio-ekonomisissa olosuhteissa ja sosio-kulttuurisissa ympäristöissä, joissa yhtäläisiä mahdollisuuksia ja valinnanvapautta koskien koulutusta, työtä, terveyttä, perhettä ja yksityiselämää on lisätty tai rajoitettu. Monissa maissa tietotekniikkataitojen, Internetiin pääsyn tai riittävien asumis- ja sosiaalipalvelujen puute, yksinäisyys ja eristyminen aiheuttavat ikääntyville naisille ongelmia samalla kun maaseudulla tai kaupunkien slummi-alueilla asuvat ikääntyvät naiset kärsivät usein vakavasta perustoimeentulon, ansioturvan ja terveydenhoitoon pääsyn puutteesta samoin kuin oikeuksiensa ja etuuksiensa käyttöä koskevan tiedon puutteesta.
13. Iäkkäiden naisten kokema syrjintä on usein moniulotteista, jossa ikäsyrjintään liittyy muita (biologiseen/ sosiaaliseen) sukupuoleen, etniseen alkuperään, vammaan, köyhyyden tasoon, seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin, muuttajastatukseen, avio- tai perhestatukseen, lukutaitoon ja muihin syihin perustuviin syrjinnän muotoihin. Vähemmistöihin, etnisiin ryhmiin tai alkuperäkansoihin kuuluvat iäkkäät naiset tai naiset jotka ovat maan sisäisiä pakolaisia tai valtiottomia kokevat usein kohtuutonta syrjintää.
14. Monet iäkkäät naiset kohtaavat välinpitämättömyyttä, koska heidän ei katsota olevan enää aktiivisia tuottavassa ja lisääntymisroolissaan ja heitä pidetään taakkana perheilleen. Lisäksi leskeys ja avioero pahentavat syrjintää. Samoin terveydenhuoltopalvelujen puute tai rajoitettu pääsy näihin palveluihin saamaan hoitoa sairauksiin ja vanhuuteen liittyviin sairauksiin, kuten diabetekseen, syöpään, erityisesti naisten yleisimpiin syöpämuotoihin, kohonneeseen verenpaineeseen, sydänsairauksiin, kaihiin, osteoporoosiin ja Alzheimerin tautiin estävät naisia nauttimasta täysin ihmisoikeuksistaan.
15. Naisten kehittyminen ja eteenpäin pääsy täysipainoisesti edellyttää, että asiaa lähestytään elinkaari-ajattelusta käsin eli siten, että tunnustetaan naisten elämän eri vaiheet – lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus – ja käsitellään niitä ja niiden vaikutuksia iäkkäiden naisten ihmisoikeuksien nautinnan kannalta. Yleissopimukseen sisältyvät oikeudet soveltuvat naisen elämän kaikkiin vaiheisiin, mutta monissa maissa ikäsyrjintää siedetään edelleen ja se hyväksytään yksilöiden, instituutioiden ja politiikan tasoilla ja harvoissa maissa on ikään perustuvan syrjinnän kieltävää lainsäädäntöä.

16. Stereotyyppinen suhtautuminen sukupuoleen ja perinteiset ja totutut käytännöt voivat vaikuttaa haitallisesti iäkkäiden naisten elämän kaikkiin osa-alueisiin, erityisesti vammaisten naisten elämään, mukaan lukien perhesuhteisiin, rooleihin yhteisössä, heidän esiintuomiseensa mediassa, ja työnantajien, terveydenhuoltohenkilöstön ja muiden palveluntuottajien asenteisiin, ja voi johtaa väkivaltaan ja psyykkiseen, verbaaliseen ja taloudelliseen pahoinpitelyyn.
17. Iäkkäitä naisia syrjitään usein riistämällä heiltä osallistumismahdollisuudet poliittiseen toimintaan ja päätöksentekoprosesseihin. Ilman identiteetin vahvistavia dokumentteja ja kulumahdollisuuksia iäkkäät naiset eivät voi äänestää. Joissakin maissa iäkkäät naiset eivät saa muodostaa yhdistyksiä tai muita kansalaisjärjestöjä edistääkseen oikeuksiaan tai osallistua niiden toimintaan. Lisäksi naisten ja miesten lakisääteinen eläkeikä vaihtelee, jolloin naiset pakotetaan jäämään eläkkeelle aiemmin, mikä johtaa iäkkäiden naisten syrjintään, mukaan lukien niiden naisten syrjintään, jotka haluavat edustaa hallituksiaan kansainvälisellä tasolla.
18. Iäkkäät naiset, joilla on pakolaisstatus tai jotka ovat valtiottomia tai turvapaikanhakijoita, tai jotka ovat maan sisäisiä pakolaisia tai siirtotyöläisiä, kohtaavat usein syrjintää, hyväksikäyttöä ja välinpitämättömyyttä. Pakkosiirron kohteeksi joutuneet tai valtiottomat iäkkäät naiset saattavat kärsiä trauman jälkeisestä stressisyndroomasta, jota ei ehkä tunnisteta tai hoideta terveydenhuollon taholta. Vanhemmilta ja maan sisäisiltä pakolaisnaisilta evätään toisinaan pääsy terveydenhoidon piiriin, koska heillä ei ole laillista statusta turvapaikkamaassa eikä laillisia asiapapereita, ja koska heidät on asutettu kauas terveydenhoitolaitoksista tai koska kulttuuri ja kieli estävät heitä saamasta palveluja.
19. Työnantajat pitävät iäkkäiden naisten kouluttamista ja ammatillista koulutusta usein tuottamattomana investointina. Iäkkäillä naisilla ei liioin ole tasa-arvoisia mahdollisuuksia oppia nykyaikaista tietotekniikkaa eikä varoja sellaisen hankkimiseen. Monilta köyhiltä iäkkäiltä naisilta, erityisesti vammaisilta ja maaseudulla asuvilta iäkkäiltä naisilta on evätty oikeus päästä koulutukseen ja he ovat saaneet vähän tai ei lainkaan muodollista tai epävirallista koulutusta. Lukutaidottomuus tai laskutaidon puute voi rajoittaa vakavasti iäkkäiden naisten osallistumista julkiseen ja poliittiseen elämään ja talouselämään ja pääsyä osalliseksi erilaisista palveluista, etuuksista ja virkistystoiminnoista.
20. Naisia on vähemmän virallisella työllisyyssektorilla. Naisille maksetaan myös yleensä alempaa palkkaa kuin miehille samanarvoisesta työstä. Sukupuoleen perustuva syrjintä työelämässä koko eliniän kumuloituu vanhuudessa, jolloin iäkkäät naiset joutuvat elämään kohtuuttoman alhaisten tulojen varassa ja matalalla eläkkeellä tai ilman eläkettä toisin kuin iäkkäät miehet. YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä asioita käsittelevä komitea tunnustaa yleiskommenteissa (19), että useimmissa maissa vaaditaan maksuihin perustumattomia eläkkeitä, koska on epätodennäköistä, että kaikki olisivat sosiaalivakuutusjärjestelmien piirissä (kohta 4b) ja iäkkäiden naisten, erityisesti vammaisten iäkkäiden naisten sosiaalisesta perusturvasta määrätään yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 28 (2b) artiklassa. Vaikka he ovat oikeutettuja vanhuuseläkkeeseen, eläkkeen määrä liittyy kiinteästi heidän ansiotuloihinsa, mikä johtaa alempaan eläkkeeseen kuin mitä miehille maksetaan. Lisäksi iäkkäisiin naisiin vaikuttaa erityisesti erilainen pakollinen eläkeikä kuin mitä miehiin sovelletaan, mikä on syrjintää sukupuolen ja iän perusteella. Naisten eläkeiän tulisi olla valinnainen, jotta iäkkäillä naisilla olisi oikeus jatkaa työssäkäyntiä, mikäli he niin valitsevat, ja ansaita enemmän eläke-etuuksia, soveltuvin osin, yhdenvertaisesti miesten kanssa. Monilla iäkkäillä naisilla on huollettavana lapsia, puoliso/kumppani tai iäkkäät vanhemmat tai he

toimivat näiden yksinomaisia huoltajina. Tämän ilmaisen hoitotyön taloudelliset ja henkiset kustannukset harvoin tunnustetaan.

21. Iäkkäiden naisten itsemääräämisoikeutta ja suostumusta heidän terveydenhoitoaan koskevis-
sa asioissa ei aina kunnioiteta. Ikääntyneille tarkoitettuja sosiaalipalveluja, mukaan lukien
pitkäaikaishoitoa, saatetaan supistaa kohtuuttomasti, kun julkisia menoja leikataan. Tutki-
muksissa, akateemisissa selvityksissä, yhteiskuntapolitiikassa ja julkisten palvelujen tarjon-
nassa menopausin ja lisääntymisiän ohittaneiden vaivat ja ikään liittyvät fyysiset ja henki-
set tilat ja sairaudet unohdetaan helposti. Seksuaaliterveyttä, HIViä ja Aidsia koskeva tieto
annetaan harvoin muodossa, joka on iäkkäiden naisten kannalta hyväksyttävää, helposti saa-
tavilla ja sopivaa. Monilla iäkkäillä naisilla ei ole yksityistä sairausvakuutusta tai he ovat
valtion ohjelmien ulkopuolella, koska he eivät ole maksaneet sosiaaliturvamaksuja, vaikka
ovat tehneet työtä koko elämänsä elinikäisen työtä epävirallisella sektorilla tai hoitotyössä
ilman palkkaa.
22. Iäkäs nainen ei ehkä ole oikeutettu saamaan perheelle kuuluvia tukia, jos hän ei ole huollet-
tavanaan olevan lapsen vanhempi tai laillinen holhooja.
23. Mikrolainoilla ja rahoitusohjelmilla on tavallisesti ikäraajat tai muita kriteereitä, jotka estävät
iäkkäiden naisten pääsyn niihin käsiksi. Monet iäkkäät naiset, erityisesti ne, jotka ovat sidot-
tuja koteihinsa, eivät kykene osallistumaan yhteisö-, kulttuuri- ja virkistystoimintaan, jonka
takia he eristäytyvät ja tällä on kielteinen vaikutus heidän hyvinvointiinsa. Itsenäisen asumi-
sen edellytyksiin, kuten henkilökohtaiseen avustajaan, riittävään asumistasoon ja asumisen
helppokulkuisuuteen ja liikkumisen apuneuvoihin kiinnitetään liian vähän huomiota.
24. Monissa maissa suurin osa iäkkäistä naisista asuu maaseudulla, jossa heidän pääsyään käyt-
tämään palveluja haittaa ikä ja köyhyys. Monet iäkkäät naiset saavat epäsäännöllisiä tai riit-
tämättömiä rahälähetyksiä siirtolaiseksi muuttaneilta lapsiltaan tai eivät saa rahaa lainkaan.
Monella iäkkäällä köyhällä maaseudulla asuvalla iäkkäällä naisella ei ole arjessaan oikeutta
veteen, ruokaan ja asumiseen. Iäkkäillä naisilla ei esimerkiksi ole varaa riittävään ruokaan,
koska ruoka on liian kallista ja koska heidän rahansa ei riitä työhön, sosiaaliturvaan ja mah-
dollisuuksiin liittyvän syrjinnän takia. Sopivien tai riittävän edullisten kulkumahdollisuuksi-
en puute estää iäkkäitä naisia pääsemästä sosiaaliturvan piiriin tai osallistumasta yhteisiin ja
kulttuurieroihin. Iäkkäät naiset eivät pääse käyttämään liikennevälineitä matalan tulo-
tasonsa takia ja koska järjestelmä ei ole huolehtinut kohtuuhintaisesta ja helppopääsyisestä
liikenteestä, joka vastaisi iäkkäiden naisten tarpeita.
25. Ilmastonmuutos vaikuttaa naisiin ja erityisesti iäkkäisiin naisiin eri tavalla. Iäkkäät naiset
ovat haavoittuvampia siksi, että heidän fyysiset ja biologiset eroavuutensa voivat saattaa
heidät epäedullisempaan asemaan, kun kyse on heidän ensireaktiostaan luonnonuhkaan, so-
siaalisiin normeihin ja tiettyihin rooleihin, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa suhteessa
onnettomuuteen ja sosiaalisten hierarkioiden aikaan saamaan avun ja voimavarojen epäta-
saiseen jakautumiseen. Heidän rajallinen pääsyynsä käyttämään voimavaroja ja osallistumi-
nen päätöksentekoprosesseihin lisää heidän haavoittuvuuttaan ilmastonmuutoksen vaikutuk-
sille.
26. Joidenkin lakien ja tapaoikeuden säädösten nojalla naisilla ei ole oikeutta perintöön eikä oi-
keutta hallita avio-omaisuutta puolison kuoltua. Jotkut lakijärjestelmät oikeuttavat tämän sil-
lä perusteella, että ne tarjoavat leskelle muuta taloudellista turvaa, kuten tukimaksuja jää-
mistöstä. Todellisuudessa näitä velvoitteita harvoin toteutetaan ja lesket jäävät vaille turvaa.
Jotkut lait ovat erityisen syrjiviä iäkkäitä naisia kohtaan. Iäkkäät lesket ovat erityisen alttiita
joutumaan omaisuuden kaappauksen uhriksi.

27. Iäkkäät naiset joutuvat erittäin helposti hyväksikäytön ja väärinkäytön, mukaan lukien taloudellinen väärinkäyttö, kun heidän oikeustoimikelpoisuutensa siirretään lakimiehille tai perheenjäsenille ilman heidän suostumustaan.
28. Kuten komitean yleissuosituksesta nro. 21 käy ilmi, ”moniavioisuus on ristiriidassa naisten tasa-arvoisuus oikeuksien kanssa ja sillä voi olla heille ja heidän huollettavilleen niin vakavia henkisiä ja taloudellisia seurauksia, että sellaisten avioliittojen solmimista ei tulisi suosia ja ne pitäisi kieltää.” Tästä huolimatta moniavioisuutta esiintyy monissa sopimusvaltioissa ja kyseisissä liitoissa on mukana useita naisia. Iäkkäitä vaimoja laiminlyödään usein moniavioisissa liitoissa, koska heitä ei pidetä enää lisääntymisen kannalta ja taloudellisesti aktiivisina.

Suositukset

Yleistä

29. Iäkkäitä naisia täytyy pitää tärkeänä resurssina yhteiskunnassa ja on sopimusvaltioiden velvollisuus ryhtyä kaikkiin soveltuviin toimiin, mukaan lukien lainsäädännöllisiin toimiin, heidän syrjintänsä poistamiseksi. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä sukupuolisidonnaisiin ja ikään liittyviin toimiin, mukaan lukien väliaikaisiin erityistoimiin, jotka ovat yhdensuuntaiset 4(1) artiklan ja yleissuositusten no. 23 ja no. 25 kanssa sen takaamiseksi, että iäkkäät naiset osallistuvat täysipainoisesti ja tehokkaasti poliittiseen ja yhteiskunnalliseen ja kulttuuri- ja sivistystoimintaan tai muihin oman yhteiskuntansa toimiin.
30. Sopimusvaltioilla on velvollisuus taata naisten kehitys ja edistyminen kaikissa heidän elinkaarensa vaiheissa ja niin sodan kuin rauhan aikana samoin kuin muiden ihmisen aiheuttamien tai luonnon katastrofien aikana. Sopimusvaltioiden tulisi siksi taata, että mitkään säädökset, politiikat ja interventiot, jotka tähtäävät naisten täysipainoiseen kehittymiseen ja edistymiseen, eivät ole iäkkäitä naisia syrjiviä.
31. Sopimusvaltioiden velvollisuuksissa tulisi ottaa huomioon naisten syrjinnän moniulotteisuus ja taata, että sukupuolten tasa-arvon periaatetta sovelletaan elinkaaren läpi laissa ja sen käytännön toteutuksessa. Tässä suhteessa sopimusvaltioiden tulisi kumota tai muuttaa olemassa olevia lakeja, määräyksiä ja tapoja, jotka ovat iäkkäitä naisia syrjiviä, ja taata, että lainsäädäntö kieltää syrjinnän iän ja sukupuolen perusteella.
32. Tukeakseen oikeudellisia uudistuksia ja menettelytapojen laadintaa, sopimusvaltioiden tulisi kerätä, analysoida ja jakaa iän ja sukupuolen mukaan jaoteltua tietoa ja siten tuottaa tietoa iäkkäiden naisten tilanteesta, mukaan lukien maaseudulla tai konfliktialueilla asuvien iäkkäiden naisten tilanteesta sekä vähemmistöihin kuuluvien ja vammaisten iäkkäiden naisten tilanteesta. Näiden tietojen tulisi käsitellä erityisesti muun muassa köyhyyttä, lukutaidottomuutta, väkivaltaa, palkatonta työtä, HIV/Aids-positiivisten hoitoa, ja muuttoliikettä sekä pääsyä terveydenhoitoon, asunnon saamista, sosiaalisia ja taloudellisia etuuksia ja työllisyyttä.
33. Sopimusvaltioiden tulisi antaa iäkkäille naisille tietoa heidän oikeuksistaan ja siitä, miten he voivat käyttää oikeuspalveluja. Niiden tulisi kouluttaa poliisia, oikeuslaitosta samoin kuin oikeusapua ja muita avustavia palveluita tarjoavia tahoja iäkkäiden naisten oikeuksista ja tehdä viranomaiset ja laitokset tietoisiksi ikään ja sukupuoleen liittyvistä asioista, jotka vaikuttavat iäkkäisiin naisiin, ja antaa näille asianmukaista koulutusta. Iäkkäillä vammaisilla

naisilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy tietoihin, oikeuspalveluun ja tehokkaisiin oikaisukeinoihin ja korjauksiin.

34. Sopimusvaltioiden tulisi antaa iäkkäille naisille mahdollisuus hakea oikaisua ja ratkaista oikeuksiensa loukkaukset, mukaan lukien oikeus hallinnoida omaisuutta ja taata, että iäkkäiltä naisilta ei riistetä heidän oikeustoimikelpoisuuttaan mielivaltaisin tai syrjivin perustein.
35. Sopimusvaltioiden tulisi taata, että ilmastonmuutokseen ja katastrofien riskin vähentämiseen tähtäävien toimenpiteiden yhteydessä tiedostetaan iäkkäiden naisten tarpeet ja haavoittuvuus ja toimenpiteet ovat sukupuolisensitiivisiä. Sopimusvaltioiden tulisi myös helpottaa iäkkäiden naisten osallistumista ilmastonmuutoksen vähentämiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvässä päätöksenteossa.

Stereotypiat

36. Sopimusvaltioilla on velvollisuus poistaa kielteisiä stereotyyppioita ja muokata sosiaalisia ja kulttuuriin liittyviä käyttäytymismalleja, jotka ovat vahingollisia ja haitallisia iäkkäille naisille ja siten vähentää fyysistä, seksuaalista, psykologista, verbaalista ja taloudellista huonoa kohtelua, jota iäkkäät naiset, mukaan lukien iäkkäät vammaiset naiset, kokevat kielteisten stereotyyppioiden ja kulttuurisidonnaisten tapojen perusteella.

Väkivalta

37. Sopimusvaltioilla on velvollisuus tunnistaa ja kieltää iäkkäisiin naisiin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien vammaisiin iäkkäisiin naisiin kohdistuva väkivalta, perheväkivaltaan, seksuaaliseen väkivaltaan ja laitotosuhteisiin liittyvässä lainsäädännössä. Sopimusvaltioiden tulisi tutkia, asettaa syytteeseen ja rankaista kaikki väkivallanteot iäkkäitä naisia vastaan, mukaan lukien teot, jotka on tehty perinteisiin tai uskoon liittyvien käytäntöjen seurauksena.
38. Sopimusvaltioiden tulisi kiinnittää erityistä huomiota iäkkäiden naisten kärsimään väkivaltaan aseellisten selkkausten aikana, aseellisten selkkausten vaikutukseen heidän elämäänsä ja iäkkäiden naisten mahdolliseen vaikutukseen konfliktien rauhanomaiseen ratkaisuun samoin kuin jälleenrakennusprosesseihin. Käsitellessään väkivaltaa, pakkosiirtoja ja pakolaisien asemaa aseellisen konfliktin aikana, sopimusvaltioiden tulisi ottaa asianmukaisesti huomioon iäkkäiden naisten asema. Sopimusvaltioiden tulisi ottaa huomioon asianomaiset YK:n päätöslauselmat, jotka koskevat naisia ja rauhaa ja turvallisuutta, kun näitä asioita käsitellään, mukaan lukien erityisesti turvallisuusneuvoston päätöslauselmat 1325 (2000), 1820 (2008) ja 1889 (2009).

Osallistuminen julkiseen elämään

39. Sopimusvaltiot ovat velvollisia takaamaan, että iäkkäillä naisilla on mahdollisuus osallistua julkiseen elämään ja poliittiseen elämään ja toimia julkisessa virassa kaikilla tasoilla ja että iäkkäillä naisilla on tarpeelliset asiakirjat, jotta he voivat äänestää ja asettua ehdokkaaksi vaaleissa.

Koulutus

40. Sopimusvaltiot ovat velvollisia takaamaan, että kaiken ikäisillä naisilla on tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen, ja että iäkkäillä naisilla on pääsymahdollisuus aikuiskoulutukseen ja elinikäisen oppimisen mahdollisuudet samoin kuin mahdollisuudet saada oman ja perheensä hyvinvoinnin kannalta tarpeellisia opetusta koskevia tietoja.

Työ ja eläke-etuudet

41. Sopimusvaltiot ovat velvollisia helpottamaan iäkkäiden naisten osallistumista ansiotyöhön ilman ikään tai sukupuoleen liittyvää syrjintää. Sopimusvaltioiden tulisi taata, että iäkkäiden naisten mahdollisesti työelämässä kohtaamien ongelmien voittamiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja että heitä ei pakoteta ennenaikaiselle eläkkeelle tai samantapaisiin ratkaisuihin. Sopimusvaltioiden tulisi myös valvoa miesten ja naisten välisten palkkaerojen vaikutusta iäkkäisiin naisiin.
42. Sopimusvaltiot ovat velvollisia takaamaan, että julkisen ja yksityisen sektorin eläkeikä ei syrji naisia. Täten sopimusvaltiot ovat velvollisia takaamaan, että eläkepolitiikka ei syrji naisia, vaikka he valitsisivat aikaisen eläköitymisen ja että kaikilla iäkkäillä työelämässä olleille naisille järjestetään riittävä eläke. Sopimusvaltioiden tulisi omaksua kaikki sopivat toimenpiteet, mukaan lukien tarpeen mukaan väliaikaiset erityistoimet, tällaisten eläkkeiden takaamiseksi.
43. Sopimusvaltioiden tulisi taata, että iäkkäät naiset, mukaan lukien naiset, joilla on huollettavana lapsia, pääsevät osallisiksi asianmukaisista sosiaali- ja taloudellisista etuisuuksista, kuten lastenhoitoon liittyvistä etuisuuksista, samoin kuin kaikesta tarpeellisesta tuesta iäkkäiden vanhempien tai sukulaisten hoidon yhteydessä.
44. Sopimusvaltioiden tulisi järjestää kaikille naisille, joilla ei ole muuta eläkettä tai joilla on riittämätön eläketurva, riittävä maksuihin perustumaton eläke samalta pohjalta kuin miehille, ja kaikilla iäkkäillä naisilla tulisi olla mahdollisuus saada valtion avustuksia, erityisesti niillä, jotka asuvat etäällä tai maaseudulla.

Terveys

45. Sopimusvaltioiden tulisi omaksua kattava terveydenhoitopolitiikka iäkkäiden naisten terveyteen liittyvien tarpeiden turvaksi siten kuin naisia ja terveyttä käsittelevässä yleissuosituksessa 24 todetaan. Tämän tulisi taata kohtuuhintainen ja helppopääsyinen terveydenhoito kaikille iäkkäille naisille poistamalla soveltuvin osin heiltä käyttäjämaksut, kouluttamalla terveydenhuoltohenkilöstöä geriatrinen sairauksien hoidossa, tarjoamalla lääkehoitoa ikään liittyviin kroonisiin sairauksiin ja ei-tartuntatauteihin, pitkäaikaista terveydenhoitoa ja sosiaalipalveluja, mukaan lukien hoitoa, joka mahdollistaa itsenäisen asumisen ja terminaalivaiheen hoidon. Tähän tulisi sisältyä myös toimenpiteitä, jotka edistävät käyttäytymistapoja ja elämäntavan muutoksia, jotka viivästyttävät terveysongelmien puhkeamista, kuten terveelliset ravitsemustottumukset ja aktiivisuus, ja kohtuuhintaiset terveydenhoitopalvelut, mukaan lukien seulonnat ja sairauksien hoito, erityisesti iäkkäille naisille tyypillisten sairauksien hoito. Terveyspolitiikan täytyy myös taata, että iäkkäille naisille, mukaan lukien vammaisille naisille, tarkoitettu terveydenhoito perustuu henkilön vapaaseen ja tietoiseen suostumukseen.

46. Sopimusvaltioiden tulisi hyväksyä erityisiä iäkkäiden naisten fyysisiin, psyykkisiin, henkiin ja terveyttä koskeviin tarpeisiin mitoitettuja ohjelmia kiinnittäen erityistä huomiota vähemmistöihin kuuluvien ja vammaisten iäkkäiden naisten tarpeisiin ja niiden tarpeisiin, joilla on huollettavanaan lastenlapsia ja muita nuoria perheenjäseniä nuorten aikuisten muuton takia tai jotka huolehtivat perheenjäsenistä, joilla on HIV/Aids.

Taloudellisen vaikutusvallan lisääminen

47. Sopimusvaltioilla on velvollisuus poistaa kaikkinaisen iäkkäisiin naisiin kohdistuva syrjintä talous- ja yhteiskunnallisessa elämässä. Niiden tulisi poistaa kaikki ikään ja sukupuoleen perustuvat esteet maatalousluoton ja lainan saamiselle ja taata pääsy käyttämään iäkkäille naismaanviljelijöille ja pienviljelijöille sopivaa teknologiaa. Sopimusvaltioiden tulisi järjestää erityisiä tukijärjestelmiä ja vakuuksiin perustumattomia mikroluottoja sekä kannustaa iäkkäitä naisia mikroyrittäjyyteen. Sopimusvaltioiden tulisi myös luoda iäkkäille naisille virkistysmahdollisuuksia ja vapaaehtoisvoimin järjestettyjä palveluja niille, jotka ovat sidottuja koteihinsa. Sopimusvaltioiden tulisi järjestää kohtuuhintaisia ja sopivia kulkumahdollisuuksia, jotta iäkkäät naiset, mukaan lukien maaseudulla asuvat naiset, voivat osallistua talous- ja yhteiskuntaelämään ja yhteisönsä aktiviteetteihin.

Sosiaalietuudet

48. Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä tarpeellisiin toimiin sen takaamiseksi, että iäkkäillä naisilla on mahdollisuus saada riittävä asunto, joka vastaa heidän tarpeitaan ja että rakenteelliset ja muut heidän liikkumistaan haittaavat ja pakotettuun eristymiseen johtavat esteet poistetaan. Sopimusvaltioiden tulisi järjestää sosiaalipalvelut, jotka mahdollistavat iäkkäiden naisten asumisen ja elämisen itsenäisesti kotonaan niin pitkään kuin mahdollista. Sopimusvaltioiden tulisi taata, että iäkkäiden naisten oikeutta asumiseen, maahan ja omaisuuteen koskevat lait ja menettelytavat lakkautetaan. Sopimusvaltioiden tulisi myös suojella iäkkäitä naisia pakkohädöltä ja kodittomuudelta.

Maaseudulla asuvat ja muut haavoittuvat iäkkäät naiset

49. Sopimusvaltioiden tulisi taata, että iäkkäät naiset ovat mukana ja edustettuna maaseudun ja kaupunkialueiden kehittämishankkeissa. Sopimusvaltioiden tulisi järjestää iäkkäille naisille kohtuuhintainen vesi, sähkö ja muut peruspalvelut. Toimenpiteet, joiden tarkoituksena on lisätä juomaveden saantia ja riittävä jätevesihuolto, tulisi taata, että kyseiset tekniikat on suunniteltu siten, että niitä pystyy käyttämään ilman kohtuutonta fyysistä voimaa.
50. Sopimusvaltioiden tulisi taata iäkkäiden pakolaisstatuksen omaavien tai valtiottomien naisten suojelu samoin kuin maansisäisten pakolaisten tai siirtotyöläisten suojelu hyväksymällä sukupuolen ja iän huomioon ottavia lakeja ja menettelytapoja.

Avoliitto ja perhe-elämä

51. Sopimusvaltioilla on velvollisuus kumota kaikki lainsäädäntö, joka syrjii iäkkäitä naisia avioliitossa ja sen hajotessa, mukaan lukien omaisuutta ja perintöasioita koskevilta osin.